

Všeobecná závaznost rozhodnutí Ústavního soudu ČR

Podle článku 89 odst. 2 Ústavy vykonatelná rozhodnutí ÚS jsou závazná pro všechny orgány i osoby.

Rozhodnutí ÚS je však chápáno ve dvojí formě. Podle § 54 odst. 1 zákona rozhoduje ÚS ve věci samé nálezem, v ostatních případech usnesením. Otázka je, zda se ustanovení čl. 89 týká pouze nálezů nebo i usnesení. Povětšinou se rozumí rozhodnutím ÚS podle čl. 89 pouze nález, i přesto že usnesení je mnohem frekventovanější formou rozhodnutí v rozhodovací činnosti ÚS. Objevují se názory, že rozhodnutí se týká pouze nálezu a nikoli usnesení podle § 35 odst. 1 zákona, podle kterého návrh na zahájení řízení je nepřístupný, týká-li se věci, o které ÚS již nálezem rozhodl, a v dalších stanovenech tímto zákonem. Jiné názory argumentují tím, že pouze nálezy se vyhlášují veřejně a jménem republiky a publikují se ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS. Na rozdíl od usnesení, která jsou takto publikována pouze ve výjimečných případech, čímž jim chybí obecná závaznost.

Dalším problémem je zda všeobecně závazná rozhodnutí ve formě nálezu jsou pouze rozhodnutí vyplývající z abstraktní kontroly ústavnosti, nebo i z konkrétní kontroly ústavnosti. Co se týče přezkoumávání obecně závazných normativních aktů, nevznikají žádné pochybnosti. Pokud jde o kontrolu těchto aktů, vyplívá všeobecná závaznost ÚS z obecné závaznosti právních předpisů, kterých se rozhodnutí týkají. Tato rozhodnutí jsou závazná pro všechny orgány a osoby. Co se týče závaznosti, jde o všechny osoby v územní i osobní jurisdikci ČR. Pokud jde o orgány, jde o orgány veřejné moci a veřejnoprávní korporace.

Problém však přináší otázka, zda jsou všeobecně závazná rozhodnutí

ÚS z řízení, které se týkají konkrétního případu a konkrétního subjektu. Zde se objevují názory, které navrhují v tomto směru změnu čl. 89 odst. 2 Ústavy, aby zněl asi v tom smyslu, že rozhodnutí ÚS ve věcech podle čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) jsou závazná pro všechny orgány a osoby, kdežto rozhodnutí v ostatních věcech jsou závazná pouze pro účastníky daného řízení před ÚS. Jiné názory, aby se uznávala závaznost u konkrétních poměrů jen pro ony poměry se opírají o skutečnost, že na rozdíl od nálezů, kterými se rozhodlo zrušení právního předpisu pro jeho neústavnost, ostatní nálezy se povinně nevyhlašují ve Sbírce zákonů. Tím se nedostává dostatečné formální a materiální publikace, což znemožňuje absolutní závaznost těchto nálezů. Další argument udává, že v zákoně ani Ústave není žádná opora pro tvrzení o všeobecné závaznosti nálezů z řízení o ústavních stížnostech, ale naopak § 13 zákona předpokládá změny právních názorů ÚS, což by bylo těžko použitelné za předpokladu absolutní závaznosti jeho nálezů. Také by to mohlo vyvolávat porušování základních principů jako požadavek právní jistoty. Pokud by byla připuštěna absolutní závaznost těchto rozhodnutí ÚS, nastala by situace vyplývající z čl. 95 odst. 1 Ústavy, ve které aby byla rozhodnutí závazná pro soudce obecních soudů, musela by být na úrovni zákona, pro což nelze nalézt právní oporu.

Na druhou stranu existují také názory, že rozhodnutí ÚS ve věcech ústavní stížnosti by měli být absolutně závazná. Pokud by státní orgány veřejné moci rozhodovaly v rozporu se zjištěními ÚS, pak by docházelo k opakovanému porušování základních práv a svobod. V tomto případě nebrání všeobecné závaznosti to, že nejsou nálezy publikovány ve Sbírce zákonů, neboť jsou zveřejněny ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, která je veřejně dostupná. Všeobecná závaznost prý doslovně plyne z interpretace čl. 89 odst. 2 a pokud ÚS rozhodne v konkrétním případě, že došlo k

porušení ústavne zakotveného práva nebo svobody, nemohou orgány rozhodující o téže věci později být v rozporu se zjištěním ÚS. Rovněž jsou tyto závěry opírány o fakt, že zákon ani ústava nerozlišují právní sílu nálezů ve věcech abstraktní a konkrétní ochrany ústavnosti. Takovýmto způsobem je vnášeno do českého soudnictví typ precedenčního práva.

Protože výrok pouze ruší nějaký akt nebo zamítá návrh, je potřeba aby nálezy ÚS měli také odůvodnění. To je výslovně určeno v § 54 odst. 2 zákona, který zní, nálezy musí být odůvodněny a musí obsahovat poučení, že proti rozhodnutí ÚS se nelze odvolat. Odůvodnění by mělo obsahovat podstatný obsah přednesů, vyložení prokázaných a neprokázaných skutečností, úvahy soudu při hodnocení důkazů a posouzení zjištěného skutkového stavu podle použitých ustanovení právních předpisů.

Vyvstává zde však předmět pro odbornou polemiku a to, zda obecná závaznost ÚS podle čl. 89 odst. 2 Ústavy se vztahuje pouze na výrok, nebo se týká také odůvodnění nálezu.

Zde se objevuje také mnoho názorů. O závaznosti výroku nejsou pochybnosti, ale odůvodnění být závazné nemůže, protože pro to v Ústavě není žádný podklad. Zvláště nemohou být závazné ty části odůvodnění, které obsahují hodnocení historie a další nezávazné názory. Odůvodnění ÚS by proto mělo mít pouze argumentační význam.

Podobné názory se také opírají o to, že jen výrok je způsobilý nabýt právní moci a vykonatelnosti a také, že podle § 57 odst. 2 zákona se vyhlašuje odůvodnění ve Sbírce zákonů jen ve stanoveném rozsahu a nebo nemusí být vyhlášeno vůbec.

Uvažování hodnotících stanovisek ÚS za absolutně závazná by mohlo vést v důsledku článku 89 odst. 2 Ústavy k porušování základních lidských práv a svobod, jako například svoboda myšlení, vědeckého

bádání nebo svoboda projevu.

Také se však objevují názory, které trvají na tom, že nálezy ÚS jsou absolutně závazné v obou jeho hlavních částech. Argumentace je zde založena na interpretaci § 57 odst. 3 zákona, podle kterého má-li právní názor ÚS vyslovený v nálezu, který se nevyhlašuje ve Sbírce zákonů, všeobecný význam, může ÚS rozhodnout, že tento právní názor bude uveřejněn ve Sbírce zákonů, čímž dává názorům ÚS všeobecný význam. Dalším důvodem všeobecné závaznosti je § 82 odst. 2 zákona, který stanoví, že vyhoví-li ÚS ústavní stížnosti, musí uvést konkrétní podrobnosti, které ho k tomu vedly. Tento požadavek je pak zákonem předepsanou součástí odůvodnění nálezu ÚS. Pokud by docházelo k nerespektování závaznosti odůvodnění, mohlo by pak docházet k trvalému porušování ústavních zákonů.

Naopak proti tomuto pojetí lze argumentovat, že právní názor je pouze procesní institut, vyslovený v konkrétní věci a jen pro tuto věc. I v případě, že je právní názor formulován obecně, je význam tohoto názoru omezen jen na danou procesní situaci. Pro žádný jiný obdobný případ nemůže mít význam. V takové souvislosti se právní názor může hodnotit pouze jako intelektuální a empirická hodnota, kterou lze vydedukovat, že ÚS bude v podobné věci rozhodovat obdobně. Takový názor ÚS je pak pouze analogií pro ostatní osoby a orgány.

Zdroje:

Ústava České republiky

Zákon č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu

Rozhodnutí Ústavního soudu a jejich závaznost (rukopis) - J. Havel, Brno
1998